

Написав Ірина ЧЕРВІНСЬКА
Субота, 16 січня 2016, 09:40

Джерело: [Вікна](#)

Що ми знаємо про сталкерів, окрім того, що вони нелеґали? Маркіян Камиш — один із них. Син чорнобильського ліквідатора, який за п'ять років провів більше 200 днів у Зоні. Його книжка “Оформляндія або Прогулянка Зоною”, написана в жанрі нон-фікшн, — один із найцікавіших і нетипових дебютів цього року в літературі. Це своєрідна романтизація сталкерства, погляд зсередини, спроба художньо зафіксувати і втримати те, що поволі стирає час із лица Землі — Чорнобильську зону відчуження.

— Ти ведеш блог, де підписуєшся, як невідомий український письменник Маркіян Камиш. Тепер ти став відомим, відбув тур з дебютним романом у жанрі нон-фікшн “Оформляндія. Прогулянка Зоною”. Щось у житті твоєму змінилось?

— Та я і не став відомим. Але вже зрозумів, що немає жодного бажання за цією відомістю гнатися. Власне, єдине, що змінилося після десятків презентацій/інтерв'ю/ефірів і пари тисяч читачів, перед якими виступав... я до всього став спокійно ставитися і немає мандражу та відчуття події перед ефіром або черговою, привселюдною балаканиною. Я навіть не можу сказати, що веду цей блог. І не роблю то якимось цілеспрямовано. Все відбувається від нудьги, тверезості і ще раз нудьги. Власне, мабуть так воно і має відбуватися.

Написав Ірина ЧЕРВІНСЬКА
Субота, 16 січня 2016, 09:40

— *До речі, чому “Оформляндія”?*

— Це слово я сам придумав і воно стало похідним у спільноті нелегалів. Тому що це “Земля”, “-land”. Своєрідна і відмінна. Окремий край зі своїми правилами. Власне, сприйняття колючого дроту (всіма, як нелегалами, так і легалами та іншими грибниками) схоже на сприйняття держкордону. І ніби за тим кордоном зірок на густій плямі нічного неба більшає, ніби вони не соромляться так у темряві, яку не торкають заграви великих міст. Оформленд, як Діснейленд або Доггерленд. Той самий “-ленд”, в якому є щось особливе і відмінне. Зрештою, саме такі штуки показують іноземцям, коли вони приїжджають сюди займатися секс-туризмом і наклацати на свої дорожесні “Нікони” кількасот цілком приємної якості любительських фото. Саме такі місця іноземці дивляться із захопленням. А зовсім не київські церкви чи музеї народознавства. Основою для назви стало “оформляти”. Його вживає міліція, коли ловить нелегалів і складає на них протокол про адміністративне правопорушення (власне, штраф і є покаранням за перелаз колючого дроту без дозволу). Синьожупанне панство каже у такому випадку: “Ну шо? Оформимо протокольчик”. Власне, навколо цього процесу у нелегалів повиростали купи фольклору. Тому “Оформляндія”.

— *Якщо читати книжку між рядків, то наперед проступає той факт, що ти живеш тим, про що пишеш — тими прогулянками в Зону відчуження. Який основний меседж твоєї книжки?*

— Немає там жодного меседжу. Тобто, я певен, що їх там багато можна знайти, якщо хотіти, але моє сприйняття літератури трохи неспівмірне з категоріями “меседж”, “мета” або “місія”. Зрештою, якщо зважити з точки зору якогось районного дільничого, то це книжка про “тунеядца”, який без жодної цілі намотує кинутими містами і селами тисячі кілометрів, попутно наражаючи себе на небезпеку. При цьому він вживає наркотики, алкоголь і займається сексом у найнеочікуваніших місцях. Але бережи Боже зрозуміти, що саме це є “меседж”. Це бекграунд, жалюгідна реальність маргінальних буднів. Це тло, яке найбільше, як на мене, пасує кинутим містам. Пасує, бо контрастує. Бо у сонних нетрях закинутого, у джунглях прип'ятської Амазонії, серед спокою саме нелегали вдихають життя у мертві міста. І, як часто буває, форми того життя не такі пафосні і “чистоплотні”, як би хотілося багатьом фундаменталістам-консерваторам.

Меседж? Хоч вбийте не можу сказати, де там меседж. Це література, яка дозволить відпочити, розвеселить, розкаже про невідомі землі і дасть змогу заірнути у крокодилячу шкуру отого самого нелегала, про якого ви бачили репортаж десь на ТСН.

Якщо вишукувати якісь особливі риси у “Оформляндії”, то це література реального досвіду, геопоетика. Це річ, де у головній ролі не людина, а місце. Я волію називати це емоційною картографією.

Мене надихає, коли пишуть класні книжки, в яких ми можемо дізнатися щось про регіони України. Якусь автентику і специфіку. Це цементує нас. Робить ближчими. Через вияв культурної децентралізації ми, зрештою, стаємо одне одному зрозуміліші. З цього левіафана, зі строкатих розмаїтостей і складається, зрештою, сучасна українська література. Якщо хочете, то сприймайте її як вишивку. “Оформляндія” — частина цієї вишивки. Вона якраз на тому місці, де Чорнобиль і Прип’ять.

— *“Оформляндія”, наскільки мені відомо, втілилася в життя несподівано навіть для самого автора. Розкажи, як це відбулося.*

— Вона з’явилася, бо не могла не з’явитися. Плавання серед чорнобильських боліт для мене було чимось на зразок колумбової мандрівки, щось подібне до плавання на дракарі на край світу, коли ще немає про світ навколо детальних мап. Я часто ходив наобум, аби кинуті села мішалися в голові у якусь нескінченну країну кинутого. “Оформляндія” — то моя особиста мапа вражень, географій, локацій і себе. Якщо шукати подібний відповідник серед сучасної літератури, то найближчим по духу до “Оформляндії” буде “Схід” Анджея Стасюка.

— *Ти вже кілька років ходиш в Зону відчуження. Зокрема, книжка твоя написана за реальними подіями. Де страшніше – в мегаполісі чи в Прип’яті?*

— Та немає в Зоні нічого страшного. Ну, можна провалитися в каналізаційний люк, який металюги загнали у бруктприйомку. Можна зламати ногу. Зрештою, в такі ситуації можна запросто потрапити в Києві, вже навіть не говорячи про малі міста України, де щомісяця біля бару “Марія” обов’язково когось ріжуть, а власник цього самого бару вже махнув рукою відмивати кров перед входом. Цільову аудиторію то все одно не відсахне. Тобто, у славному с.м.т. Народичі, наприклад, вам куди швидше натовчуть піку і пограбують, якщо ви раптом додумаетесь туди поїхати потусити у п’ятницю ввечері. Та страх тут ні до чого. Страх у новачків Зони, зазвичай перед темрявою і мороками похмурих висоток кинутого міста вночі. То страх фантомний і про нього швидко забуваєш. Точно так само, як і забуваєш про страх висоти, коли довго лазиш дахами. Спочатку страшно, а потім не виникає жодних емоцій і відчуваєшся, наче риба у воді. Якщо підсумовувати, то правильно буде сказати, що на великій землі проблеми можна отримати набагато швидше, але якщо вже отримаєш проблеми десь у Зоні, то скоріше за все, вони будуть серйозніші і більш неприємні. C’est la vie.

— *Є трилер “Заборонена зона”, де американська молодь зважується на нелегальний туризм в Зону. Звичайно, що мутанти, які їм там зустрілися — це вигадка сценаристів. Але, я думаю, що якісь міфи щодо Чорнобиля існують. Розкажи, якщо є, найцікавіший.*

— Трилер “Заборонена Зона” нелегалами знаний і шанований. Це, либонь,

Написав Ірина ЧЕРВІНСЬКА
Субота, 16 січня 2016, 09:40

найеталонніший зразок навколочорнобильського трешу, який взагалі існує в природі. Витриманий екстракт “клюкви”, після перегляду якого отримуєш щире задоволення і починаєш розуміти москвитів, які вищать від радощів, дивлячись американські кінаштибу “Червона Жара”, або “Червоний світанок”: бойові ведмеді, дикий акцент, matroshka та balalayka.

“Заборонена Зона” навіть краща. Ба більше, з неї взагалі видно, що люди, які знімали цей фільм, в Зоні просто не були і навіть не попіклувалися уважно роздивитися фото звідти, а таких в мережі предостатньо.

— *А от щодо туризму, іноземці справді його люблять? Що для них Зона?*

— Дивлячись, які іноземці. Всякі бувають. Є класичні туристи, які ладні заплатити кілька тисяч доларів, аби побачити “дезестер Тчернобіл катастрофі” і потім туди більше ніколи не повертатися. Є повно фотографів і кіношників, які хочуть зняти в Зоні черговий проект. Ці також, буває, ходять нелегально, але їх зазвичай цікавить відзнятий матеріал і Зону вони сприймають, як ще одну екзотичну локацію зі свого насиченого життя. Може, це і правильно.

Але трапляються і люди, які дійсно проникаються Чорнобильщиною. Наприклад, Євген Мадатов. Він майже два десятиліття живе у сонячній Американщині і навряд чи його можна уже назвати нашим співвітчизником. Його Зона поглинула настільки що він може й кілька разів на рік кататися через Атлантику, аби знову і знову зануритися у нелегальний туризм. До речі, не так давно про його фото схвально відгукувалися у “The Washington Post”... справжні нелегали живуть навіть в Америці. Зрештою, після герда Людвіга, Ігоря Костіна, я вважаю Євгена найкращим фотографом. З тих, хто працює зараз (а особливо, серед нелегалів) — однозначно.

— *Фактично, не рахуючи поеми Драча і його “Чорнобильської Мадонни”, ти перший, хто наважився відкрито написати на цю тему, але поглядом зсередини, оприлюднюючи проблеми Зони, те, що там відбувається зараз. І це, я вважаю, своєрідна подія. Які відгуки були на твій роман? Критики його помітили чи обійшли боком?*

— Жодного негативного відгуку я не бачив. Знані критики навіть називали “Оформляндію” найцікавішим і, можливо, найсильнішим дебютом цього року. Зрештою, таке чути дуже приємно і я відчуваю, що українська літературна спільнота мене прийняла добре, зацікавившись темою. Вдалий дебют це круто, але попереду купа викликів. Звісно, я бажаю більшого.

Написав Ірина ЧЕРВІНСЬКА
Субота, 16 січня 2016, 09:40

— Чи плануєш написати ще якийсь роман, але не про Зону? Адже є актори однієї ролі. Не страшно, що тебе будуть асоціювати лише з дебютною книжкою?

— Та я його вже пишу. Власне, я не збираюся писати тільки про Зону, хоча ще деякий час (можливо, значний відрізок часу) вона буде одним з фігурантів моїх текстів. Але я би дуже не хотів, аби мене сприймали виключно як “письменника Зони”, хоча цю роль я на себе взяв, тому як одна з іпостасей, вона для мене прийнятна. Власне, мій роман “Сера”, який виходив самвидавом, рідкісним тиражем у два примірники, Зони зовсім не стосувався. То була класична сатира, буфонада і крутість. А про те, чи переживаю я, що мене асоціюватимуть тільки з однією книжкою, то навряд. Мене будуть асоціювати з тим, що я роблю. На які теми пишу. Я цим керую, насправді.

— У тебе був досить великий тур Україною. Люди ще відкликаються на біль тих подій чи у них вже затерлася в пам’яті згадка про Чорнобильську катастрофу?

— Та хіба ж це великий? (Посміхається. — Авт.). Зараз назву хіба Львів-Луцьк-Кіровоград-Тернопіль-Франківськ-Чернівці-Запоріжжя-Одеса-Чернігів і ще пару міст, може. Он, у деяких з моїх колег тури втричі більші. Зрештою, завжди є куди працювати. Мабуть, для дебютанта вже добре. Мені немає з чим порівнювати. Це ж тільки перша моя книжка.

— Як людина, яка безпосередньо знайома з проблемами Зони, як вважаєш, чи варто знову привертати увагу соціуму, світової спільноти до теми Чорнобиля?

— Уваги більш ніж достатньо. Важливо цю увагу спрямувати у правильне русло і дати важелі впливу правильним людям. Зрештою, все як і скрізь. Стосовно літератури, то немає жодного сенсу додатково привертати чийсь увагу, оскільки в Європі та США вже існує попит на “чорнобильську” тему. Проблема в тому, що з нашого боку не існує пропозиції. Власне, “Оформляндія” цю пропозицію створює.

— Найцікавіші питання, які тобі задавали твої читачі, зауваги чи ще якісь казуси під час презентацій, адже книжка нетипова для української літератури?

— Якось одна жінка спитала, скільки кілограмів смутку приліплюється до мене з ряскою на тих болотах, в яких я щоліта тону? А один чоловік активно допитувався, чи носять нелегали контрабанду і чи потрібно вдягати бронезилет. Я чомусь сказав, що потрібно. Сподіваюся, він не повірив. Мене дуже часто питають про щось стандартне зі світу Зони. Про звірів, про мародерів і не питають про літературу. Але “Оформляндія”, це, по-перше, література і тільки по-друге — література реального досвіду. Тобто, для мене найцікавішими є саме нюанси, які адресовані мені і моєму текстові як художньому твору. У мене дуже розумні читачі, серед яких, що дуже приємно, люди абсолютно різного віку. Моїх ровесників цікавить Зона душі, людям трохи старшим цікаво зазирнути у неписаний світ сьогодення, а молодь просто “тащиться” від пошуку пригод на свою дупу.

Написав Ірина ЧЕРВІНСЬКА
Субота, 16 січня 2016, 09:40

— *Один день із життя письменника-сталкера?*

— Ночівля на голому бетоні, загорнутим у клейонці. У +4 С. Фляндр оковитої на сніданок, багаття розпалене книжкою і дорога на північ, у нетрі білоруського прикордоння до сіл, які є на карті, та з яких немає фоток. Дорога крізь тумани, крізь поламани мости із замерзлими бровеняками, на яких підслизаєшся, балансуючи. Втома, пасма волосся, на які присідає іній, і кілометрів за сорок — найтепліша буржуйка на планеті, село зі старою імперською бруківкою, від центру якого до кордону можна пляшкою докинути. І дійсне відчуження, яке тарабанить кулаками тиші, гасить шибки твого спокою тільки в тих місцях, де не прокладені туристичні маршрути, куди не возять екскурсійні автобуси. Куди люди приїздять раз на рік. На поминки. І то не завжди.

— *Розкажи, що ти читаєш, і порадь читачам «Вікон» книжку, яка справила на тебе найбільше враження.*

— Таких багато. Я не можу намилуватися перекладами Миколи Лукаша і Анатолія Перепаді. Тут можна брати будь-яку книжку і не боятися помилитися: чи то “Декамерон”, чи ж бо “Гаргантюа і Пантагрюель”, або “Дон Кіхотт”. Страшенно люблю “Винахід Мореля” Касареса. Він якраз в пулі отих творів, які можна перечитувати і перечитувати. Чому? В літературі мені до вподоби нотки медитативного психозу. Не простої робінзонади, а відлюдництва під грибами, яке змушує дивитись на реальність під кутами, існування яких ти навіть уявити собі не міг. Мене надихає Майк Йогансен своїм стилем і сміливістю, не кажучи вже про класичні речі, штибу Рушді, Гомбровича, Кундери etc. Свого часу мене сильно вразив “Сторонній” Камю. З сучасних європейських авторів приємне враження справив “Схід” Анджея Стасюка, який зовсім нещодавно був виданий у перекладі Тараса Прохаська. З української літератури початку ХХІ століття зачепили “12 обручів” Юрія Андруховича. Я читав їх 10 років тому і тоді мені здавалося, що саме так має виглядати ідеальний роман. “Anarchy in the U.K.R.” Жадана. Я досі впевнений, що це найкраще, що він написав. Це найемоційніше і найтремкіше його прозове творіння, яке хочеться перечитувати знову і знову. Насправді, я би не радив замикатися тільки на художній літературі, оскільки існує багато книжок науково-популярного характеру, які можуть дати багато цікавого. Наприклад, пречудова футурологія Мічіо Кейку, або неочікуваний погляд на історію збудників та прянощів Іогана Шивельбуша, літературні розвідки Грабовича і Грицака, фундаментальні історичні праці Наталії Яковенко, Плохія або Толочка-молодшого. Говорячи про сучасну-сучасну українську літературу, то за останні два роки дійсно зачепили три книжки. “Фелікс Австрія” Софії Андрухович, “Аптекарь” Юрія Винничука і “Карбід” Андрія Любки. Три класичних романи і три чудові реконструкції місця-часу.

“Фелікс” — то затишний Станіславів, застиглий у бурштині австро-угорської сецесії: згадка про іншу Україну, про яку ми часто забуваємо під тиском величезної кількості радянських міфів.

Написав Ірина ЧЕРВІНСЬКА
Субота, 16 січня 2016, 09:40

“Аптекарь” - екскурсія ранньомодерним Львовом, яка трошки набридає під кінець, але, читаючи цей роман, дійсно відчуваєш себе в іншому світі. Нехай навіть у компанії катів, відьом і колесованих убивць.

“Карбід”... до цієї книжки я не був знайомий з творчістю Андрія Любки і чув про неї багато різних відгуків: як хороших, так і не дуже. І моє перше враження чудове. Книжка має веселити, тому як не крути, а тепер головний раблезіанець сучукрліту – саме Андрій. Не кажучи вже про його замальовки хвацького і трохи хворуватого на голову закарпатського контрабандизму.

Закономірність мого смаку нескладно помітити: кожен з цих романів детально картографує якийсь край і, загорнутий у обгортку яскравої авторської мови, дає мені дізнатись щось цікаве і нове. Власне, ці три приклади: оті маленькі уламки строкатого рядна, вишивки, якщо хочете, з якого і складається наша література. Література, яка може бути цікава світові. Не тільки нам.

Розмовляла Ірина ЧЕРВІНСЬКА,
керівник літературної студії “Ка-Ма-Лі-Я”

#оформляндія